

La Batalla de Prats de Rei (setembre-desembre 1711)

El plànol de la batalla de Prats de Rei, publicat a Londres per Nicholas Tindal l'any 1733 en la continuació del llibre *History of England* de Mr. Rapin de Thoyras, és molt clarivident i ens mostra unes escenes que estan completament d'acord amb la realitat històrica documentada. Com bé mostra el plànol, la batalla de Prats de Rei fou una de les més importants que es produïren a Catalunya durant la Guerra de Successió. En aquesta hi participaren un gruix molt important de les tropes i els seus comandaments principals al país: per la part borbònica, el Duc de Vendôme, i per la part austriacista, el mariscal Guido Von Starhemberg, que fou el comandant suprem dels exèrcits aliats de l'arxiduc Carles d'Àustria, des de 1708 fins a 1713.

Tenim quatre importants fonts documentals que narren i ens permeten contrastar els fets de la batalla de Prats de Rei de 1711. Per una part, com a document més important, hi ha el *Diario de lo sucedido en el campamento de Prats de Rey, desde septiembre a diciembre de 1711*, elaborat per l'estat major del comte Guido Von Starhemberg. Aquest manuscrit es conserva a l'Arxiu de Guerra de Viena (Ka - Kriegs Archiv - Wien) i fou localitzat per Ramon Santaulària i Malet, nascut el 4 de juliol de 1949 a Sant Pere Sallavinera. Des de l'any 1975 residí a Viena i en la seva universitat estudià Traducció fins a l'any 1985. L'estudiós Josep Riba i Gabarró va tenir accés a la traducció que féu Santaulària del diari de Starhemberg i el va analitzar, publicant-ne l'article "Batalles de la Guerra de Successió a Calaf i els Prats de Rei" al número VIII de la revista *Miscel·lània Aqualatensia* (1997).

Per altra part, és important la informació que ens dóna el volum III de les cròniques de les *Narraciones Históricas*, escrites pel noble Francesc de Castellví entre els anys 1701-1724, qui s'hagué d'exiliar a Viena acabada la Guerra de Successió. Una altra font ens la dóna Joan Fàbrega, un pagès de Cerarols que es dedicà a escriure en un dietari personal tots els fets importants de la seva època i esdeveniments familiars, parlant també de la batalla de Prats de Rei i del setge de Cardona de 1711. I per acabar hi ha també una font inèdita manuscrita que es conserva al Museu Municipal dels Prats de Rei, en una de les pàgines d'un llibre manuscrit de comptabilitat d'una família pagesa. Aquest document ens diu exactament el següent: "El dia 17 de setembre va ser assetjada esta vila estan lo exersit de Carlos terser de Can Selva fins a Puigfarner de numero de 22000 homens

governats per lo General Steranberch qui estava a Casa Roca de la Manresana. Los de Phalip quint estaven de St. Povim (Sant Pere del Vim) fins a la devesa de la Portella. Eran lo numero de 35000 homens governats per lo Príncipe Bandoma qui estava a Calaf a Casa de Mn. Geroni Abadal. Posaren bateria de peces a la hera den Llobet per espatllar la muralla y casas encara que las casas les espatllaren mes los alemanys per traure las bigas per fer foch que no la bateria y estigueren fins al dia de Nadal que sen anaren lo exersit de Phalip quint y lo de Carlos terser lo dia de St. Joant dia 27 de desembre deixant las casas de la vila menos la Rectoria y Casa Candido inhabitables.” Aquest manuscrit de l'època ens il·lustra prou bé els esdeveniments i, sobretot, la ubicació dels exèrcits, que tal com especifica, les tropes austriacistes del mariscal Starhemberg, amb el quartel general a la Manresana, es trobaven situades entre Can Selva i Puigfarner, dues masies de Prats de Rei que es troben a llevant del poble, mentre que les tropes borbòniques es trobaven a la banda de ponent, des de l'ermita de Sant Povim fins a la devesa de la Portella.

El 17 de setembre de 1711 les tropes austriacistes comandades pel mariscal comte de Starhemberg arribaren als Prats de Rei. Tres hores després arribaren també al lloc les tropes borbòniques, comandades pel mariscal duc de Vendôme, que a diferència de les anteriors, portaven peces d'artilleria. A l'endemà, el Duc de Vendôme ordenà bombardejar i enderrocar el poble i els murs de Prats de Rei. Tres canons dels exèrcits borbònics començaren a disparar contra els austriacistes. Aleshores el comte de Starhemberg ordenà l'ocupació de la vila dels Prats de Rei, amb cinc-cents soldats. Cada dia feia canviar la guarnició.

El 19 de setembre, des del molí de l'Albareda, dos batallons francesos van atacar, però foren rebutjats amb algunes baixes pels atacants i ferits per part dels defensors. Segons Quincy, Starhemberg tenia acampats a Prats de Rei 36 batallons, 44 esquadres i 500 húsars. El marquès de San Felipe, militar borbònic, assegurava que l'exèrcit que tenia Starhemberg al seu camp de Prats de Rei, estava format per uns 12.000 soldats. Les xifres dels contingents militars que van lluitar en aquesta batalla, varien moltíssim, però queda ben clar que era un exèrcit molt nombrós.

El dia 23 arribà l'artilleria austriacista, després de l'obertura d'un camí que havien fet des d'Igualada, passant per Sant Genís i per Rubió fins a la Manresana, ja que el camí que passava per Copons estava controlat pels borbònics. El mateix dia arribaren 460 mules de l'exèrcit borbònic. El dia 24, durant tota la jornada, hi hagué el canoneig de l'artilleria del duc de Vendôme, contra les posicions dels austriacistes. Del 25 al 30 de setembre, tant els austriacistes com els borbònics cavaren trinxeres als voltants de la vila de Prats de Rei. El dia 28 arribaren 12 peces de canó per a l'exèrcit borbònic i el dia 30

els hi arribaren procedents de Saragossa 150 carros, 400 mules, 800 cavalls i 400 granaders. A continuació, durant tota la primera setmana d'octubre, els borbònics van bombardejar el nucli urbà de Prats de Rei amb 8 canons i dos morters, obrint una bretxa a les muralles. Els atacants tingueren avaries en tres canons. Per això, en una comunicació feta des del campament de Calaf el 12 d'octubre de 1711 i signada pel marquès de Valdecañas, entre d'altres coses informava: "Los cañones desfonogonados se marchan mañana con el comboy de retorno a Lérida. Hasse empezado una mina en las ruinas de la brecha de Prats; no podemos de ella hazer juicio, porque hemos ohído, se dize, se necesita de veinte y dos días para acabarla, empezándola en una nevera que se ha encontrado". Aleshores els defensors austriacistes també minaren l'encontorn de la vila i quan el 10 d'octubre els borbònics estaven disposats a assaltar-la, varen desistir per no arriscar-se amb aquell perill, que varen saber per les informacions proporcionades per un sergent austriacista que havia desertat. Així que desistiren de continuar atacant i van retirar l'artilleria cap a Calaf, llevat d'un canó.

El dia 16 d'octubre arribaren 800 homes del duc de Vendôme. Aquest, l'endemà, mobilitzava 1.000 soldats per obrir un camí carreter des de Calaf fins a Cardona, passant per Pinós, amb el concurs d'uns 600 soldats, per protegir-los i alimentar-los. El dia 28 d'octubre, els miquelets austriacistes van agafar presoner un mercader de Calaf, que va informar que els borbònics en dotze dies havien acabat el camí des de Calaf fins a Cardona, passant per Sant Pere de l'Arç, per la masia de Puigpelat i més enllà per Pinós, i que per aquest camí transitaven soldats i carros carregats de municions que es dirigien a Cardona.

Starhemberg, des de Prats de Rei, alertat de les notícies i coneixedor de les intencions del Comte de Muret de conquerir el castell de Cardona amb ajuts efectius del Duc de Vendôme, envià a Cardona un destacament del seu camp comandat pel comte d'Eck, que havia de governar la plaça, i destinà al coronel Conrad Planta amb el seu regiment de grisons i 286 alemanys. Introduïdes aquestes tropes a Cardona i el regiment italià del comte de Taff, consistia també la guarnició de defensa del castell amb el regiment de la Diputació de Catalunya, manat pel seu coronel Pere Montaner i Ramon, 145 portuguesos i 34 oficials del cos d'agregats. El total no excedia de 2000 homes. Per la part borbònica, el comte de Muret s'emportà a Cardona quatre batallons francesos, dos d'Arpajón, el regiment de Trujillo, 12 companyies de granaders i 20 homes per batalló que envià a unir-se a l'exèrcit del comte d'Arpajón i el general Felicià Bracamonte 1500 cavalls per cobrir el setge.

El dia 8 de novembre, al campament dels Prats arribaren 52 miquelets que els borbònics feia vuit mesos que retenien presoners a Conill. El dia 12 hi arribaren un grup de 200 presoners borbònics, aconduïts per miquelets i sometentistes, i a més hi continuaven arribant diàriament entre 12 i 15 desertors de l'enemic.

El dia 5 de novembre Arpajón, vingut de Castell-Ileó (Castellbò), havia arribat a Solsona, i el dia 10 s'ajuntà amb el comte de Muret a dues llegües de Cardona. Els dies 11 i 12 de novembre acampà el comte de Muret amb 8000 infants i 1500 cavalls al Pla de Bergús. El dia 13 el duc de Vendôme, que continuava disposant d'una estabilització entre els campaments de Calaf i dels Prats de Rei, féu una visita de reconeixement per la vila i els defores del castell de Cardona, per dedicar-se a preparar les seves tropes per atacar i conquerir la població i la fortalesa. El mateix dia l'exèrcit borbònic ocupà les dues torres distants a tir de pistola de la vila i la nit del dia 14 féu construir dues bateries que ensorrarien l'endemà els murs de la vila. Els dies 15 i 16 de novembre hi hagueren combats entre les infanteries aliades i borbòniques i aquestes darreres aconseguiren d'ocupar la vila de Cardona, amb més de 6.000 soldats, cavalleria i artilleria. El dia 17 el Duc de Vendôme destinà 1500 homes per avançar en la conquesta del castell, que dividí en tres cossos: el d'Arpajón, el del comte d'Hersel i el del comte de Melun.

El dia 18, en el campament de Prats de Rei, foren disparades unes salves d'artilleria per celebrar la notícia de la confirmació de l'arxiduc Carles com a emperador d'Àustria a Viena. Aquestes canonades causaren una gran alarma en el campament de Calaf. Arribaren a Prats de Rei uns 200 homes, entre desertors i presoners.

El dia 20 de novembre el comte de Muret començà l'atac al castell de Cardona des de la vila i començà a bombardejar amb 12 canons. Els dies 22 i 23, des de Prats de Rei, sortiren 150 granaders, amb 50 barrils de pólvora, 1.200 pedres i 70 quintars de bales de fusell, que aconseguiren de descarregar dins del castell de Cardona. El 30 de novembre els borbònics atacaren dues vegades el castell de Cardona amb 5 companyies de granaders i altres forces i la seva artilleria experimentava manca de municions. Però foren rebutjats pels contraatacs dels defensors austriacistes. El comte d'Eck pogué fer arribar a Starhemberg les notícies del setge. Aquest, des de la Manresana de Prats de Rei, envià el dia 4 de desembre 1.200 soldats d'infanteria i des de Súria sortiren 300 dragons, 500 miquelets i altres voluntaris i 200 cavalls, per anar cap a Cardona. Del 3 al 10 de desembre arribaren al campament de Prats de Rei 125 desertors borbònics, que declararen que algunes vegades els seus canons no podien disparar per manca de pólvora. També arribaren un grup de soldats estrangers, alemanys, anglesos, holandesos

i portuguesos, que es reintegraren a les tropes aliades després de fugir del camp enemic que els retenia presoners.

El dia 19 de desembre el duc de Vendôme ordenava el trasllat del seu equipatge personal des de Calaf cap a Lleida, i també s'hi afegiren les pertinences dels mercaders francesos, amb la protecció d'una companyia de granaders. El dia 20 les forces austriacistes del comte de Starhemberg passaren a l'ofensiva i els combats es ressolgueren al seu favor, allargant-se des de les set del matí fins a les dotze del migdia, i en aquestes cinc hores estigué oberta la comunicació amb el castell de Cardona per a poder-hi entrar els carros dels proveïments, de les municions i de 400 homes de reforç. El dia 22 de desembre els combats van continuar aferrissadament i les forces austriacistes del comte de Starhemberg aconseguiren la dominació de la vila de Cardona, que fou abandonada precipitadament per les forces borbòniques del duc de Vendôme, que fugiren cap a Lleida i deixaren abandonat el campament de Calaf, que havia estat la seva base logística des de mitjan setembre.

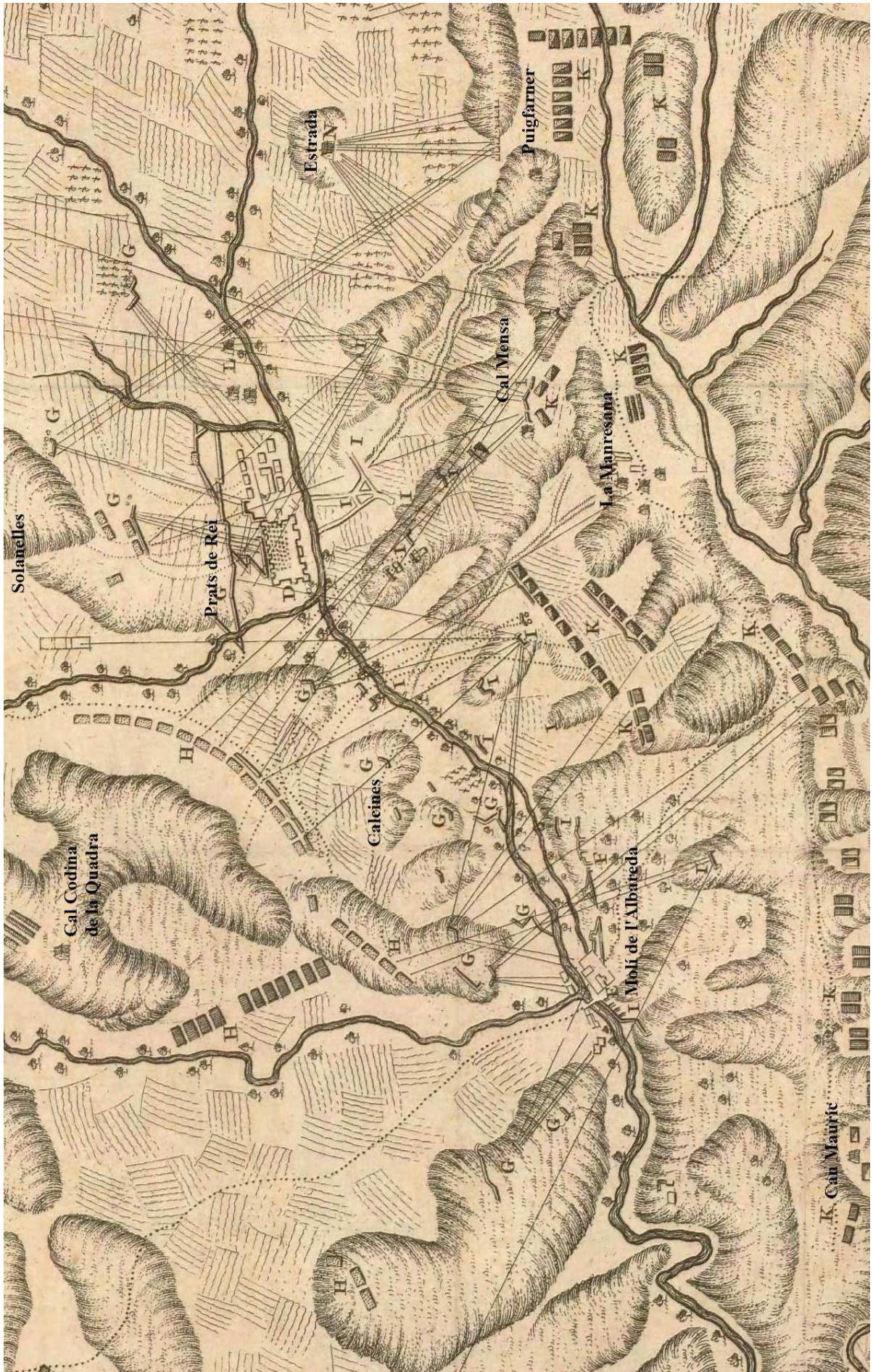
Joan Fàbrega, pagès del mas Fàbrega de Cerarols (Súria), ens deixà també el seu testimoni de les batalles de Prats de Rei i de Cardona, localitat veïna, en el seu dietari personal. Allí ens diu que l'any 1711 "l'armada del rei Carles es fortificà a Prats de Rei i la de Felip a Calaf, amb que l'armada del rei Felip posà bateria a Prats. I tota la vila posaren per terra, i mai en pogueren treure els del rei Carles. I el general de Felip envià una partida de l'armada, amb canons de batre, a assetjar Cardona. A la vila, amb promptitud s'hi ficaren, però el castell s'hi tornà molt fortament, i els de fora bateren tant que feren bretxa i bombes, i mai pogueren entrar. I estigué assetjat més d'un mes. I la vigília de Sant Andreu donaren grans avançades i no aprofità res. I el general de Carles, que era Starhemberg, envià socors al castell, amb que l'armada del rei Felip s'hagué de retirar, i li fou forçós deixar tota l'artilleria, i municions, i bagatge, i molta cosa que els prengueren. I així se'n tornaren a Calaf, i, dins pocs dies, s'alçà tota l'armada i es retirà dret a Lleida. I mentre estigueren a Calaf feren gran mal, robant i cremant cases fins a la Molsosa, Pinós, Vallmanya, Matamargó, i arribaren fins al terme de Saló, i la gent s'hi girava a escopetades i els feien gran temor."

El Duc de Vendôme aixecà el camp de Prats de Rei el dia 24 de desembre. Els oficials espanyols asseguraren que en aquesta campanya Vendôme perdé 10.780 infants, 4.341 cavalls i 2.845 mules. El mariscal comte de Starhemberg, que no havia sortit més enllà de Prats de Rei, des del seu allotjament a la Manresana, on arribà el 16 de setembre, esperà allí la visita del general Hamilton i del marquès de Daun, que com a testimonis directes li havien de circumstanciar el desenvolupament de la victòria aconseguida amb

l'alliberament del castell i de la vila de Cardona, en aquella data memorable, tres dies abans del Nadal de 1711. L'exèrcit aliat tingué molts queviures durant la campanya de Prats de Rei, ja que l'emperador Carles havia ordenat transportar a Catalunya queviures de l'Imperi per via marítima. El campament dels efectius dels aliats austriacistes de Prats de Rei i de la Manresana, fou aixecat pel mariscal comte de Starhemberg entre els dies 23 i 27 de desembre de 1711, sense haver cedit en cap moment a les embestides dels adversaris borbònics.

Com es pot observar bé en el plànol de Nicolas Tindal, la batalla de Prats de Rei de 1711 tingué com a perímetre principal el territori comprès entre el molí de l'Albareda i l'actual casa de l'Estrada, confosa en la llegenda del plànol amb el nom de la Calsina, que queda ubicada al cantó de ponent del nucli de Prats de Rei. Les tropes borbòniques es trobaven ubicades a la banda de ponent del nucli de Prats de Rei, mentre que les austriacistes ocupaven el cantó llevantí. El camí de Prats de Rei a Copons separava els campaments dels dos exèrcits i la batalla tingué lloc a l'entorn d'aquest camí i al nucli de Prats de Rei. Alguns punts importants que controlaven els borbònics foren les cases de Solanelles, l'Estrada i el Trullàs, mentre que les tropes austriacistes controlaven Prats de Rei i la Manresana, i les actuals cases de Puigfarner, Cal Mensa, Cal Segura i Cal Mauric. Les tropes borbòniques tenien un important contingent de cavalleria a la reraguarda, mentre que una part important de les trinxeres i bateries s'ubicaven aprop del camí de Prats de Rei a Copons. Per la part austriacista, les bateries i trinxeres estaven també força concentrades a l'altra banda del camí. D'entre els diferents regiments palatins, imperials, anglesos, holandesos i portuguesos, els primers eren els que ocupaven les posicions més avançades en el combat. Les delimitacions de les ubicacions dels exèrcits en el plànol coincideixen totalment amb les ofertes per l'anònim testimoni d'un pagès del segle XVIII que indica que l'exèrcit de Carles III estava "de Can Selva fins a Puigfarner", mentres que l'exèrcit de Felip de Borbó s'ubicava "de St. Povim (Sant Pere del Vim) fins a la devesa de la Portella". Així doncs, cal considerar el plànol de Tindal com una font documental ben fiable per entendre el desenvolupament i els fets de la batalla de Prats de Rei. Llevat de la confusió de la localització de la Calsina i la confusió toponímica de Colonelles per Solanelles, la resta cal considerar-la ben correcte i apta per ser reproduïda i divulgada per a un públic general.

A continuació afegeixo un fragment del plànol de la batalla de Prats de Rei de Nicolas Tindal amb algunes indicacions toponímiques actuals del territori.

Bibliografia:

CASTELLVÍ, Francesc de: *Narraciones históricas (1701-1724)* (edició a cura de Josep M. Mundet i Gifre i Josep M. Alsina i Roca). Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pèrcopo, 1997.

Museu Municipal de Prats de Rei. Llibre manuscrit de comptabilitat d'una família pagesa de Prats de Rei dels segle XVII-XIX.

RIBA I GABARRÓ, Josep: "Batalles de la Guerra de Successió a Calaf i els Prats de Rei", *Miscellanea Aqualatensia*, VIII. Igualada: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada / Ajuntament d'Igualada, 1997. Pàgs. 185-210.

RIBA I GABARRÓ, Josep: "L'alliberament de Cardona, l'any 1711, segons el Diari de Guerra del mariscal comte de Starhemberg". XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos 1994. Cardona, 1997.

SANTAULÀRIA I MALET, Ramon: *Quan Calaf tenia dues eres i 200 veïns*. Ajuntament de Calaf, Programa Fira i Festa Major de Calaf, 1986.

TINDAL, Mr. *History of England*, London 1826 (continuació de l'obra de Rapin de Thoyras, London, 1733).

Francesc Serra i Sellarés

Doctor en Història Moderna i Contemporània per la UAB